

Luento 3

Konekielinen ohjelmointi (TTK-91, KOKSI)

Muuttujat

Tietorakenteet

Kontrolli

Optimointi

Tarkistukset

Tiedon sijainti suoritusaikana ⁽³⁾

- Muistissa (=keskusmuistissa)
 - iso Esim. 256 MB, tai 64 milj. 32 bitin sanaa
 - hidas Esim. 10 ns
- Rekisterissä
 - pieni Esim. 256 B, tai 64 kpl 32 bitin sanaa
 - nopea Esim. 1 ns TTK-91: 8 kpl + PC + ...
- Probleemi: mihin muuttujan X arvo pidetään muistissa ja milloin rekisterissä?
 - missä päin muistia? miten siihen viitataan?

Tieto ja sen osoite (3)

```

X DC 12
....
LOAD R1, =X
LOAD R2, X

```

muuttujan X osoite on symbolin X arvo

int x =12;

symbolin X arvo

muuttujan X arvo

muisti	
	230
	12345
	12556
	128765
	12222
	12
	12998

- Muuttujan X osoite on 230
- Muuttujan X arvo on 12
- Symbolin X arvo on 230
 - symbolit ovat yleensä olemassa vain käännösaikana!
 - Virheilmoituksia varten symbolitaulua pidetään joskus yllä myös suoritusaikana

X=230:

08/03/2002

Copyright Teemu Kerola 2002

3

Tieto ja sen osoite (6)

```

Xptr DC 0
X DC 12
LOAD R1, =X ; R1 ← 230
STORE R1, Xptr
LOAD R2, X ; R2 ← 12
LOAD R3, @Xptr ; R3 ← 12

```

muuttujan X osoite on symbolin X arvo

muuttujan X arvo

osoitinmuuttujan (pointterin) Xptr osoite on 225

osoitinmuuttujan Xptr arvo on 230

osoitinmuuttujan Xptr osoittaman kokonaisluvun arvo on 12

muisti	
	230
	12345
	12556
	128765
	12222
	12
	12998

- Muuttujan X osoite on 230
- Muuttujan X arvo on 12
- Osoitinmuuttujan (pointterin) Xptr osoite on 225
- Osoitinmuuttujan Xptr arvo on 230
- Osoitinmuuttujan Xptr osoittaman kokonaisluvun arvo on 12

C-kieli: Y = *ptrX

08/03/2002

Copyright Teemu Kerola 2002

4

Osoitinmuuttujat ⁽⁵⁾

- Muuttujia samalla tavoin kuin kokonaislukuarvoiset muuttujatkin
- Arvo on jonkun tiedon osoite muistissa
 - globaalin yksi- tai monisanaisen tiedon osoite
 - muuttuja, taulukko, tietue, olio
 - keosta (heap, joskus ”kasa”) dynaamisesti (suoritusaikana) varatun tiedon osoite
 - Pascalin tai Javan ”new” operaatio palauttaa varatun muistialueen osoitteen (tai virhekodein, jos operaatiota ei voi toteuttaa)
 - aliohjelman tai metodin osoite
 - osoite ohjelmakoodiin

Globaali, kaikkialla näkyvä data ⁽²⁾

- Globaalit muuttujat ja muut globaalit tietorakenteet sijaitsevat ttk-91 koneen muistissa ohjelmakoodin jälkeen

- muuttujat

```
int X = 25;  
short Y;  
float Ft;
```

```
char Ch;  
char Str[] = ”Pekka”;  
boolean fBig;
```

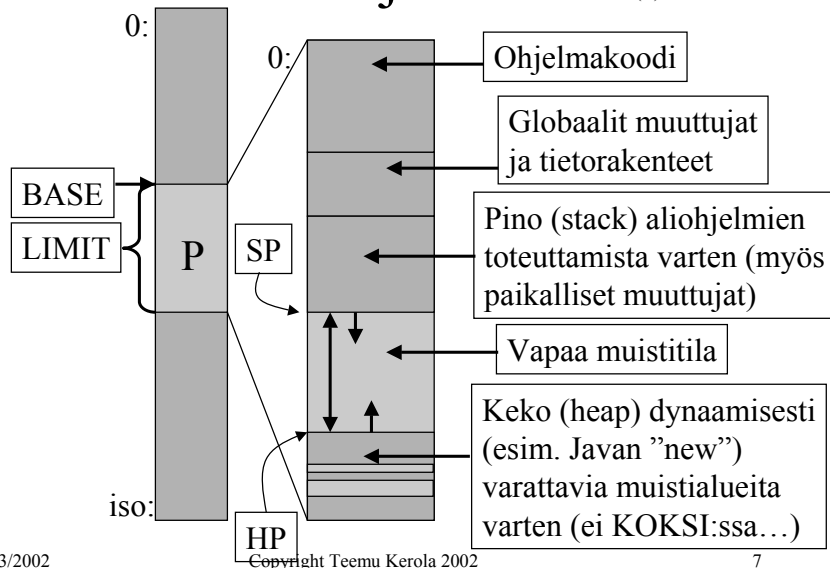
- tilan varaus

```
X    DC    25 ; alkuarvo = 25  
Y    DC    0  
fBig DC    1 ; 1=true, 0=false
```

- viittaaminen

```
LOAD    R1, X  
STORE   R2, Y
```

Muistitilan käyttö yhdelle ttk-91 ohjelmalle P ⁽⁶⁾

Muistissa oleva data ⁽³⁾

- Globaali data `int X; function Print();`
 - varataan ohjelman latauksen yhteydessä
 - kaikkialla viitattavissa nimen (osoitteen) avulla
- Dynaaminen data `Mach m = new Mach();`
 - varataan tarvittaessa keosta suorituksen aikana
 - vapautetaan kun ei enää tarvita (ei Koksissa)
 - viittaus varauksen jälkeen osoitteen avulla
- Aliohjelmien paikallinen data `parametrit, paik. muuttuja`
 - varataan pinosta kutsuhetkellä
 - vapautetaan rutiinista paluun yhteydessä
 - viittaus aliohjelman sisällä osoitteen avulla

Tiedon sijainti suoritusaikana ⁽⁴⁾

- Rekisteri
 - nopein, kääntäjä varaa/vapauttaa
- Välimuisti
 - nopea, laitteisto hoitaa automaattisesti
- Muisti
 - ohjelma varaa/vapauttaa
 - aliohjelmien paik. muuttujat, parametrit
 - käyttöjärj. varaa/vapauttaa (pyydettyä?)
 - globaali data ohjelman latauksen yhteydessä
 - dynaaminen data keosta suorituksen aikana
- Levy, levypalvelin (verkon takana)
 - liian hidasta, ei voi käyttää

Ohjelmoinnin peruskäsitteet ⁽⁴⁾

- Aritmeettinen lauseke
 - miten tehdä laskutoimitukset?
- Yksinkertaiset tietorakenteet
 - yksiulotteiset taulukot, tietueet
- Kontrolli – mistä seuraava käsky?
 - valinta: if-then-else, case
 - toisto: for-silmukka, while-silmukka
 - aliohjelmat, virhetilanteet
- Monimutkaiset tietorakenteet
 - listat, moniulotteiset taulukot

Aritmeettinen lauseke (3)

tilan varaus

A	DC	0
B	DC	0
C	DC	0

```
int a, b, c;
```

```
...  
b = 34;
```

```
a = b + 5 * c;
```

koodi

```
LOAD R1, =34  
STORE R1, B
```

```
...  
LOAD R1, B  
LOAD R2, C  
MUL R2, =5  
ADD R1, R2  
STORE R1, A
```

tai:

```
LOAD R1, =5  
MUL R1, C  
ADD R1, B  
STORE R1, A
```

08/03/2002

Copyright Teemu Kerola 2002

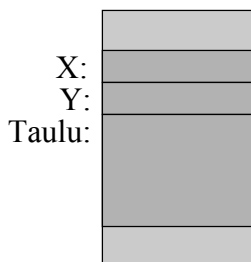
11

Globaalin taulukon tilan varaus ja käyttö (3)

```
int X, Y;  
int Taulu[30];  
...  
X = 5;  
Y = Taulu[X];
```

X	DC	0
Y	DC	0
Taulu	DS	30

```
...  
LOAD R1, =5  
STORE R1, X  
LOAD R1, X  
LOAD R2, Taulu(R1)  
STORE R2, Y
```


Optimoiva kääntäjä osaisi jättää pois jälkimmäisen "LOAD R1,X" käskyn

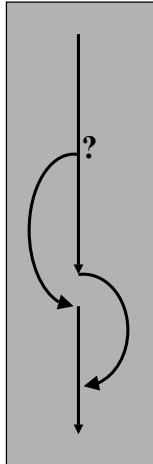
08/03/2002

Copyright Teemu Kerola 2002

12

If-then-else -valinta (2)

```
if (a<b)
  x = 5;
else
  x = y;
```



```
LOAD R1, A
COMP R1, B
JNLES Else
LOAD R1, =5
STORE R1, X
JUMP Done
Else LOAD R1, Y
STORE R1, X
Done NOP
```

```
LOAD R2, Y
LOAD R1, A
COMP R1, B
JNLES Else
LOAD R2, =5
ELSE STORE R2, X
```

vai olisiko tämä parempi:

Case lauseke (2)

```
Switch (lkm) {
  case 4: x = 11;
          break;

  case 0: break;

  default: x = 0;
           break;
}
```

Onko case-tapausten
järjestyksellä väliä?

```
Swi  LOAD R1, Lkm
```

```
Vrt4  COMP R1,=4
      JNEQ Vrt0
      LOAD R2, =11
      STORE R2, X
      JUMP Cont
```

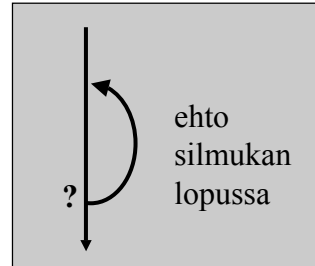
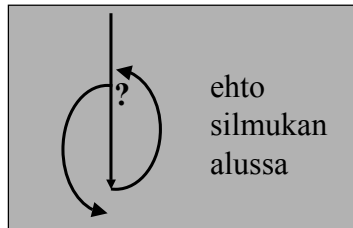
```
Vrt0  COMP R1, =0
      JNEQ Def
      JUMP Cont
```

```
Def   LOAD R2,=0
      STORE R2, X
```

```
Cont  NOP
```


Toistolausekkeet (2)

- For-step-until -silmukka
- Do-until -silmukka
- Do-while -silmukka
- While-do -silmukka
- ...

08/03/2002

Copyright Teemu Kerola 2002

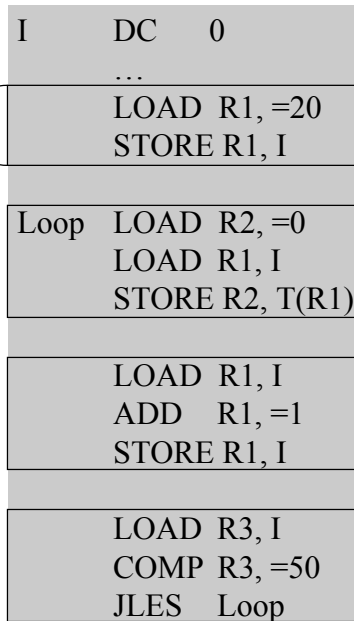
17

For lauseke (3)

```
for (int i=20; i < 50; ++i)
    T[i] = 0;
```

Olisiko parempi pitää i:n arvo rekisterissä?
Miksi? Milloin?

Mikä on i:n arvo lopussa?
Onko sitä olemassa?

08/03/2002

Copyright Teemu Kerola 2002

18

While-do -lauseke (2)

```
X = 14325;
Xlog = 1;
Y = 10;
while (Y < X) {
    Xlog++;
    Y = 10*Y
}
```

Mitä kannattaa
pitää muistissa?

```
LOAD R1, =14325
STORE R1, X
LOAD R1, =1 ; R1=Xlog
LOAD R2, =10 ; R2=Y
While COMP R2, X
      JNLES Done
      ADD R1, =1
      MUL R2, =10
      JUMP While
Done STORE R1, Xlog ; talleta tulos
      STORE R2, Y
```

Mitä kannattaa pitää rekisterissä ja milloin?

08/03/2002

Copyright Teemu Kerola 2002

19

Koodin generointi (9)

- Kääntäjän viimeinen vaihe
 - voi olla 50% käänösajasta
- Tavallisen koodin generointi
 - alustukset, lausekkeet, kontrollirakenteet
- Optimoidun koodin generointi
 - käänös kestää kauemmin
 - suoritus tapahtuu nopeammin
 - milloin globaalin/paikallisen muuttujan X arvo kannattaa pitää rekisterissä ja milloin ei?
 - Missä rekisterissä X:n arvo kannattaa pitää?

08/03/2002

Copyright Teemu Kerola 2002

20

Optimoitu For lauseke ⁽³⁾

```
for (int i=20; i < 50; ++i)
    T[i] = 0;
```

```
LOAD R1, =20 ; i
LOAD R2, =0 ; 0
Loop STORE R2, T(R1)
      ADD R1, =1
      COMP R1, =50
      JLES Loop
```

Mitä eroja? Onko tämä OK?

```
122 vs. 272 suoritettua käskyä!
muuttujan i arvo lopussa?
152 vs. 452 muistiviitettä!
```

alkuperäinen koodi

```
I      DC      0
      ...
      LOAD R1, =20
      STORE R1, I

Loop   LOAD R2, =0
      LOAD R1, I
      STORE R2, T(R1)

      LOAD R1, I
      ADD R1, =1
      STORE R1, I

      LOAD R3, I
      COMP R3, =50
      JLES Loop
```

08/03/2002

Copyright Teemu Kerola 2002

21

Virhetilanteisiin varautuminen ⁽³⁾

- Suoritin tarkistaa käskyn suoritusaikana
 - ”automaattinen”
 - integer overflow,
 - divide by zero, ...
- Generoidut konekäskyt tarkistavat ja explisiittisesti aiheuttavat keskeytyksen tai käyttöjärjestelmän palvelupyynnön tarvittaessa
 - ”manuaalinen”
 - index out of bounds, bad method, bad operand, ihan mitä vain haluat testata!

```
ADD R1, R2 ; overflow??
DIV R4, =0 ; divide-by-zero
```

```
COMP R1, Tsize ; indeksin rajatarkistus
JLES IndexOK
SVC SP, =BadIndex ; käyttöjärj. huolehtii
IndexOK ADD R2, Taulu(R1) ; R1 = 12 345 000 ??
```

08/03/2002

Copyright Teemu Kerola 2002

22

Taulukon indeksitarkistus ⁽¹⁾

```
for (int i=20; i < 50; ++i)
    T[i] = 0;
```

```
I      DC      0

T      DS     50 ; data
Tsize  DC     50 ; koko
...

```

Voisiko loopin kontrollia ja indeksin tarkistusta yhdistää?
Optimoiva kääntäjä osaa!

```

LOAD R1, =20
STORE R1, I
Loop  LOAD R2, =0
      LOAD R1, I
      JNNEG R1, ok1
      SVC  SP, =BadIndex
ok1   COMP R1, Tsize
      JLES ok2
      SVC  SP, =BadIndex
ok2   STORE R2, T(R1)
      LOAD R1, I
      ADD  R1, =1
      STORE R1, I ; 50 OK!
      LOAD R3, I
      COMP R3, =50
      JLES Loop

```

08/03/2002

Copyright Teemu Kerola 2002

23

Taulukon alaindeksi ei ala nolasta ⁽³⁾

```
for (int i=20; i < 50; ++i)
    T[i] = 0;
```

```
I      DC      0

T      DS     30 ; 30 alkiota
Tlow   DC     20 ; alaraja
Thigh  DC     50 ; yläraja+1
...

```

indeksitarkistukset...

```

LOAD R1, =20
STORE R1, I
Loop  LOAD R2, =0
      LOAD R1, I
      SUB  R1, Tlow
      STORE R2, T(R1)

      LOAD R4, I
      ADD  R4, =1
      STORE R4, I

      LOAD R3, I
      COMP R3, =50
      JLES Loop

```

08/03/2002

Copyright Teemu Kerola 2002

25

Moni-ulotteiset taulukot ⁽³⁾

- Ohjelmointikieli voi tukea suoraan moni-ulotteisia taulukoita


```
X = Tbl[i, j];   Y = Arr[k][6][y+2];
```
- Toteutus konekielitasolla aina (useimmissa arkkitehtuureissa) yksiulotteinen taulukko
 - vain yksi indeksirekisteri konekäskyssä
- Moniosainen toteutus
 - laske alkion osoite yksi-ulotteisessa taulukossa
 - käytä indeksoitua osoitusmoodia tiedon viittaukseen

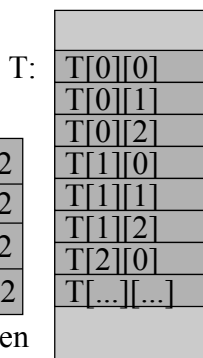
2-ulotteiset taulukot ⁽⁶⁾

```
int[][] T = new int[4][3];
...
Y = T[i][j];
```

T:

0,0	0,1	0,2
1,0	1,1	1,2
2,0	2,1	2,2
3,0	3,1	3,2

looginen

fyysinen

T	DS	12
Trows	DC	4
Tcols	DC	3
...		
...		
LOAD	R1, I	
R1	MUL	R1, Tcols
R1	ADD	R1, J
LOAD	R2, T(R1)	
STORE	R2, Y	

Esimerkki
I=1, J=2 ?

Tarkistukset.... ?

Moni-ulotteiset taulukot (4)

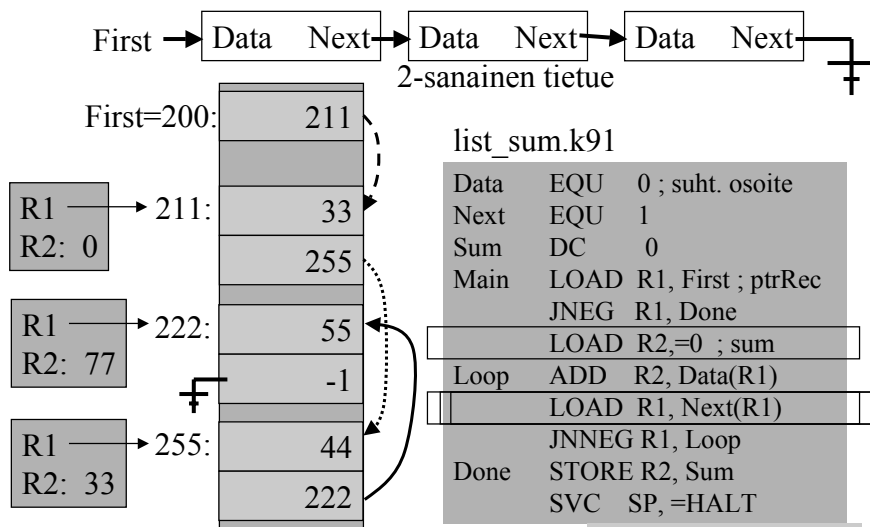
- Talletus riveittäin
 - C, Pascal, Java?
- Talletus sarakkeittain
 - Fortran
- 3- tai useampi ulotteiset
 - samalla tavalla!

T:

T[0][0]
T[1][0]
T[2][0]
T[3][0]
T[0][1]
T[1][1]
T[2][1]
T[...][...]

R1: -1
R2: 132

Linkitetty lista (8)

Virhe, bugi! Missä?

Monimutkaiset tietorakenteet

- 2-ulotteinen taulukko T, jonka jokainen alkio on tietue, jossa neljä kenttää:
 - pituus
 - ikä
 - viime vuoden palkka kunakin kuukautena
 - viime vuoden töissäolopäivien lukumäärä kunakin kuukautena
- Talletustapa?
- Viitteet?
- Tarkistukset?

```
X = T[yliopNum][opNum].palkka[kk];
```

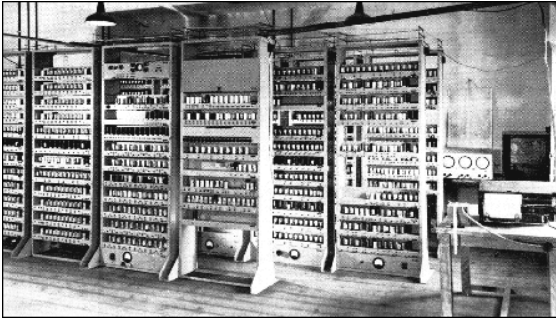
EDSAC

(Electronic Delay Storage Automatic Computer)

- Ensimmäinen toimiva ”todellinen” tietokone
 - ohjelma ja data samassa muistissa
 - Maurice Wilkes,
Cambridge University
 - 1949
 - 256 sanan muisti
 - elohopeasäiliöteknologia
 - 35-bitin sanat

EDSAC

Laitteisto

Muisti

08/03/2002

Copyright Teemu Kerola 2002

32

EDSAC Simulator

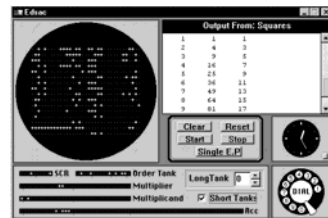
Symbolinen konekieli

```
PRINT SQUARES

31 | T 123 S | ] As required
    |         | ] initial in
enter → 32 | E 84 S | ] Jump to 84

33 | || P S | ] Used to keep
    |         | ] of subtrac
34 | || P S | ] Power of 10
    |         | ] subtracted

35 | P1000 S | ]
36 | P 1000 S | ] For use in
37 | P 100 S | ] binary con
38 | P 10 S | ]
39 | P 1 S | ]
40 | Q S | ]
41 | π S | ] Figures
42 | A 40 S | ]
```


<http://www.dcs.warwick.ac.uk/~edsac/>

Konekieli

```
[Squares]
T123E84SPSP1000SP1000SP100SP10SP1S
Q88A40S1S6S8S043S033SPSA46S
T65ST129SA35ST34SE61ST48SA47ST65SA33SA40S
T33SA48SS34SE55SA34SPST48ST33SA52SA44S
U52S842SG51SA1178T52SPSPSPSPSPS
E110SE118SP100SE95S041ST129S044S045SA76SA4S
U76ST48SA83ST75SA49S043S043SH76SV76SL64S
L32SU77SS78ST79SA77SU78ST48SA80ST75SA49S
043S043SA79ST48SA81ST75SE49SA35SA76S8S2S
G8S041S2S
```

08/03/2002

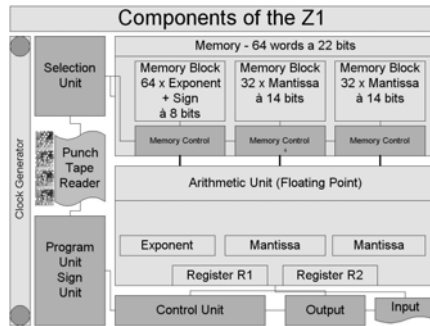
Copyright Teemu Kerola 2002

33

-- Luennon 3 loppu --

Konrad Zuse: Z1 (1938)

- mekaaninen ”laskin”, kellotaajuus 1 Hz
- kertolasku 5 s
- datamuisti 64W à 24b
- ohjelma reikänauhalta (filmiltä)

http://irb.cs.tu-berlin.de/~zuse/Konrad_Zuse/en/Rechner_Z1.html